

A GAZDASÁGI SZERVEZKEDÉS HATÁSA A MAGYARORSZÁGI NYOMDAIPARRA.

mióta Marx Károly rendszerbe foglalta a tőke és munka közti viszony megszüntetésére irányuló tételleit, az ipari munkásság az egész kontinensen fokozottabb eréllyel lát a gazdasági szervezkedéshez. A külföldön is, nálunk is rendre-sorra támasztanak a munkások olyan követeléseket, amelyek részben a munkaidő rövidítésére, részben pedig a munkabérek fölemelésére irányulnak. A munkások tehát kultur-életet akarnak élni, és céljuknak elérésére persze nincsen más mód, mint gazdasági viszonyaiknak fokozatos és a lehetőséghez képest való javítása. Érdekes már most annak a megfigyelése, hogy a gazdasági harcok sikeres vagy sikertelen kimenetele mennyiben befolyásolja az illető ipar fejlődését. Túlhaladnók azonban föladatunk hatáskörét, ha a többi szakmákkal is részletesen foglalkoznánk. Ám nagyjában mégis következtethetünk az alábbiakból, sőt általánosságban már most megállapíthatjuk, hogy azok a gazdasági küzdelmek, melyek a munkásságra nézve kedvezően végződtek, végeredményükben az illető ipar fejlődésére is jól hatottak.

A magyar nyomdászok mai szervezettsége és a magyar nyomdaipar fejlődöttsége nagyszerű példáját nyújtja annak az általános igazságnak, hogy *valamely ipar fokozatos fejlődése csak az illető ipari munkások fokozatos szervezkedésével képzelhető el.* Amely szakma munkásainak ugyanis magasabb életigényei vannak, azok rendszerint ambiciózusabb, jobb ízlésű és törekvőbb emberek, akik az ipart művészi tökélyre igyekeznek emelni. A magasabb munkabérek alkalmat adnak a munkásnak a jobb táplálkozásra, az izlésebb öltözködésre, és így a jobb

munkakedvre és munkabíráásra is. Az alacsonyabb munkaidőt pedig fölhasználhatják a munkások szellemük s szaktudásuk művelésére. És valljuk meg őszintén: erre nálunk különösen nagy szükség van, mert a nyomdáknban nem lehet kísérletezni. Akármilyen alacsony fizetéssel alkalmaznak valakit, megkövetelik tőle a tisztességes munkát. Már pedig a tanulási esztendőket vajmi ritkán használják föl arra, hogy az inasból jó szakembert neveljenek. És ha tekintetbe vesszük még, hogy a nyomdász tanulóideje olyan korban van, amikor a zsenge gyerekléleknek nincs is fogékonyága még a magasabb ismeretekhez, akkor a munkáltatóknak csak örülniök kell, ha a rövidebb munkaidő révén alkal munk van szakismereteink fejlesztésére és izlésünk finomítására.

De tartsunk csak időbeli sorrendet, és lássuk azt a fejlődési folyamatot, mely a magyar nyomdászok között úgy szervezeti, mint szakmai téren tapasztalható volt, és amely iparunkat és egyszersmind szervezetünket egészen a mai állapotokig juttatta.

A nyomdászok tulajdonképpen szervezkedése kétségtelenül akkor kezdődött, mikor a Typographiát megindították, illetőleg mikor megalakították az önképző egyesületet. Amilyen gyöngelábon állott akkoriban a nyomdaipar, éppen olyan kezdetleges volt maga a nyomdászok szervezkedése is, mert hisz a segélyző egyesület — rövidebb időszakot leszámítva — sohasem volt gazdasági harci szervezet, az önképző egyesület pedig távolról sem egyesítette kebelében a pest-budai nyomdászok zömét. Később, amikor az önképző egyesület önképző osztály címmel beleolvadt a segélyző egyesületbe: nem igen változhatott meg a szervezkedés javára a helyzet, mert az egyesületnek folyton a nyakán volt a hatóság. Így például az 1890-iki bérmozgalom után azzal vádolták az egyesületet, hogy a sztrájkban állókat segélyezte, és ezért az egyesületet az akkori belügyminiszter fölfüggesztette, megváltoztatván az előzőleg foganatosított föloszlató elhatározását. 1894 jan. 15-én megtiltották az együletnek a Typographia kiadását.

Így küzködött az úgynevezett anyaegyesület. Tehát a szervezkedést is át kellett tenni más térre, s így a szakegylet megalapításán fáradoztak lelkes emberek, miután akkor még a szabad szervezet nem működhetett olyan nyíltsággal, mint ma, és sokkal több zaklatásnak lett volna az kitéve, mint egy alapszabályokkal rendelkező egyesület. Ámde az 1895-iki kudarcot ismét stagnáció követte, s az emberek bizalmatlanok voltak egymás iránt, hiányzott a friss vérkeringés úgy szervezeti, mint társadalmi életünkben. Csak természetes ilyenformán, ha a szakma fejlesztése iránt sem volt semmi érdeklődés. Ha a Szakkör erre az időre eső működését tekintjük, azt látjuk, hogy ott is lanyha az érdeklődés, sőt határozottan visszaesés tapasztalható a taglétszámot illetőleg is.

A Szakkör különben, ahol a szaktudást igyekeztek fejleszteni, kitünő fokmérője volt a haladásnak; a szervezet hanyatlásával ott is mindig visszafejlődést lehetett tapasztalni. Tudjuk, hogy a Szakkör 1895-ben már tizenhárom-esztendőös multra tekinthetett vissza, s mégis éppen csak hogy létezett, miután a nyomdászok gazdasági szervezkedése sem tudott eredményeket fölmutatni. 1890 végén a Szakkörnek még csak mindössze 157 tagja volt.

Az 1895-iki mozgalom után a haladás szelleme járt megbontott soraink között. Az emberek érezték, hogy egymásra vannak utalva. Összekötő kapcsot keresett mindenki, ahol az összegyűjtött gazdasági erők segítségével egymásba bizalmat, lelkesedést és öntudatot önthessenek. Így született meg több esztendej kínos vajúdás után 1896 december 20-án a Szakegyesület. Ennél a dátumnál kezdődik a szervezeti, és így a szakmabeli erősödés is.

A Szakegyesületnek különben is hivatása volt az önművelődés és szakmai ismeretterjesztés is, noha valójában és kifejezetten harci szervezetnek alkották meg. A Szakegyesület megcsinálói bizonyára tisztában voltak azzal, hogy csak a szakmailag jól képzett munkás állhatja meg a sarat a gazdasági küzdelmekben, azért gondoskodtak az alapszabályokban a szakmai ismeretterjesztésről is. Hogy az 1896. esztendő óta milyen rohamosan haladt a gazdasági szervezkedés, azt minden magyar nyomdász tudja, aki tagja ennek a szervezetnek. A szabad szervezet az alatt a néhány év alatt, mióta mindenki minden héten kötelezőleg támogatja, imponáló erejűvé nőtte ki magát, azonkívül pedig a Szakegyesület is szédítő gyorsasággal haladt. A szabad szervezet anyagi hatalmáról fogalmat alkothatunk magunknak, ha kissé gondolkozunk, s a Szakegyesület taglétszámának, kiadásainak és vagyoni állapotának emelkedéséről szóló következő táblát átnézzük:

Év	Tagok száma	Összes bevételek koronákban	Összes kiadások koronákban	Vagyon készpénzben korona	Összes vagyon koronákban
1896	100	1400'18	— —	1400'18	1400'18
1897	568	4077'32	1471'90	4005'60	4886'66
1898	640	5907'08	2974'64	6938'04	7555'10
1899	1687	8172'88	8375'66	6735'26	8765'84
1900	2279	13019'79	11148'53	8606'52	10434'06
1901	2589	14719'24	12875'31	10450'45	12337'84
1902	3118	23199'20	23966'91	9682'74	12644'73
1903	4768	28935'35	30707'16	7910'93	12059'66
1904	5392	39291'26	37736'69	9465'50	15165'66
1905 (félév)	6013	19797'80	17983'34	11279'76	16980'62
Összesen		158520'10	147240'14	11279'96	16980'62

És hogy a munkások gazdasági erősödése meghozza a szakmai fejlődést is, az nálunk is bebizonyosodott. A szabad szervezet

és a Szakegyesület erősödésével ugyanis alaposan kinőtte magát a Szakkör is, amelynek a tagok szakmai továbbképzése képezi a fő feladatát. Időközben persze a Szakkör is tért engedett bizonyos követelményeknek, amely azután meg is hozta a kívánt eredményeket, amennyiben az utolsó öt év alatt több tagot szerzett, mint egész azelőtti léte alatt. 1890-ben a Körnek 157 tagja volt, 1904-ben 500, míg 1908 elején már 1604. 1907-ben a Kör vagyona készpénzben 5521*55 korona, míg az összes vagyon 18423*34 koronát tett ki. Már a számok egymagukban is eleget beszélnek, de nem érdektelen azoknak a föltétlenül dicséretes törekvéseknek a fölemlítése, melyek a kiváló eredményeket elért szaktanfolyamok és szaktanulmányi kiállítások rendezésében, az értékes mellékletekkel ellátott szakközlöny kiadásában, pályázatok kiírásában és szakkiallítások rendezésében nyilvánulnak meg. Ha összehasonlítjuk jobb kvalitású szedőink és mesterszedőink számát a tíz év előtti gárdával, akkor örvendetesen kell tapasztalnunk, hogy gazdasági erősödésünkkel szakképzettségünk is akkorát haladt, hogy a jóval idősebb német-, angol- meg franciaországi nyomdászat mellett éppenséggel nem törpülünk már el.

Szedőink, gépmestereink meg nyomóink szakbeli képzettsége ma összehasonlíthatatlanul jobb, mint tíz évvel ezelőtt volt. Akár a könyveket, akár a folyóiratokat vagy a többi munkákat nézzük, a legtöbbször bizonyos gondosságot, izlést, beosztást és határozottságot látunk, amely a régebbi nyomdatermékekről bizony általában nem volt elmondható. Hogy ne menjünk messze példáulért, itt van a Szakkör évkönyve, mely évről-évre olyan mesés köntösben hagyja el a sajtót, hogy szinte eseményszámba megy még a külföldön is, ahol pedig kétségkívül megszokták már a szép munkát. Ne hagyjuk szó nélkül a szaktanfolyamokat se, amelyeken a vezetők, tanítók és hallgatók egyaránt megbecsülhetetlen sikereket értek el. A legutolsó szaktanfolyam eredménye egyszerűen utolérhetetlen. A mostanában kiírt pályázatok eredményei, a szaklapokban és évkönyvünkben megjelent izléses mellékletek mind arról tanuskodnak, hogy a magyar nyomdaiparban a munkások gazdasági szervezkedésével bizonyos színvonalat teremtettek, amelyre méltán lehetnek büszkék mind a munkások, mind pedig a munkaadók egyaránt. — Magától értetődik, hogy amely ipar munkásai szervezetileg gyöngék, azok szakmailag sem képviselnek jó kvalitást. A gazdasági erősödéssel együtt látjuk a munkások szellemi fejlődését is, amely hovatovább megteremtí az az öntudatot, amely megértteti a munkással, hogy csak szakmailag jól képzett ember követelhet bizonyos jogokat. A munkáltatók maguk sem veszik észre, hogy amit tőlük harc árán elvettek, azt később visszakapják jó munkában. A szakszervezetekben ren-

dezett fölolvadások, viták, tanfolyamok, a szabad iskolák és népkadémiák mind-mind azt bizonyítják, hogy intelligens nyomdászgeneráció van fejlődésben, amely a gazdasági téren elért eredményeket szelleme és szakmája művelésére használja föl. Aki tehát művelt munkásokat akar és fejleszteni akarja az ipart, az ne nézze ellenséges szemmel azokat a gazdasági harcokat, amelyek részleteikben talán nem elégíthetnek ki minden fölfogást, de végeredményükben jók az ország közgazdaságára és kulturájára.

A nyomdai munkáltatók annyiban különböznek a többi ipari tőkésektől, hogy nagyobb bennük a haladás iránti érzék, s nem hagyják magukat lehetetlen hatalmi kérdésekkel harcra kergetni. Ebben mindenesetre része van annak az intelligenciának is, amelyet más ipari munkáltatóknál hiába keresünk. De hatással van a főnökeinkkel időközönként kötött egyezségeknél az is, hogy szervezetünk többnyire olyan egyénnel áll szemben, akik valamikor szintén a sorainkban voltak, és így nagyobb szociális érzékkel bírnak. Persze ezt nem merjük általánosságban mondani, csak azokra a vezérszerepet játszó munkáltatókra vonatkoztatjuk, akik alkalom adtán tárgyalnak velünk, s akiknek döntő befolyásuk van kartársaik között. Ezek megőrizték liberalizmusukat mint főnökök is. Nem félnek a szervezett munkástól, sőt olyanok is vannak közöttük, akik a munkásaikat nemcsak mint gazdasági ellenfeleket tisztelik és becsülik, de politikai mozgalmait is rokonszenvvel kísérik, néha pedig maguk is támogatják.

Ezek a körülmények egyelőre biztosítanak bennünket szakmánk további haladásáról is. Ha főnökeink az inaskérdésben is haladnak velünk, s reformálni akarják az inasok szakmai nevelését, akkor a nyomdászat a közel jövőben is számot tarthat arra az elsőségre, amelyet az utóbbi időben úgy szakmai, mint gazdasági és társadalmi téren elfoglalt. Különösen arról szokjanak le főnökeink, hogy az üresedésbe jött vezetői állásokat olyanoknak juttatják, akik jó szakemberek ugyan, de nincsen érzékük a munkáskérdések iránt, halvány sejtelmük sincs arról, hogy mit követelhet a munkás, és mihez nincsen joga. Az ilyen vezetők romlásba vihetik a legjobb vállalatokat is, és éppenséggel nem érdemlik meg, hogy főnökeik ilyen drágán fizessék meg esetleges »hűségüket«, amely rendesen irányadó szokott lenni az ilyesféle állások betöltésénél. Ne féljenek az agilisabb emberektől akkor se, mikor vezetői állásokról van szó, ha egyébként az illetők jó szakemberek. Számos példával tudnánk igazolni, hogy ilyen emberek gyöngye lábón álló nyomdákat mentettek meg, míg ezzel szemben virágzó üzleteket rázkódtattak meg alapjaiban ügyefogyottságukkal olyan vezetők, akiknek a művezetőül stb. való akceptálásánál bizonyos tulajdonságokat vett a főnök tekintetbe.

És most fejezzük be a munkánkat. Mióta a világ létezik, még soha semmi sem maradt úgy, ahogyan volt. Semmi sem tart tehát örökké, és már ma is bizonyosnak látszik, hogy a közel jövő olyan átalakulásokat fog hozni, amelyek szükségképpen nagy ugrást fognak jelenteni azoknak, akik gondolkozásukban a konzervatívizmus felé törekszenek. Igyekezzünk hát, s dolgozzunk lelkes kitartással a jövőért, amelynek elérkezése a mi számunkra csak természetes átmenetet fog jelenteni, ha ezentúl is a régi cél felé törekszünk, és ezzel a magyar nyomdaipart is művészi színvonalra emeljük. Tegyük meg a magunk részéről mindent, hogy ezt az átalakulást lehetőleg ne a forradalmak kegyetlen, véres napjai jellemezzék, hanem a huszadik század érettsége. Addig pedig szolgáljuk tovább is Gutenberg mesterségével a tudományt, művészetet és fölvilágosodottságot.

Szilágyi József.

